

vergt dat de bewezenverklaarde – intellectuele en/of materiële – bijdrage aan het delict van de verdachte van voldoende gewicht is. De vraag of aan deze eis is voldaan, laat zich niet in algemene zin beantwoorden, maar vergt een beoordeling van het concrete geval. De Hoge Raad kan hieromtrent geen algemene regels geven, maar slechts tot op zekere hoogte duidelijkheid verschaffen door het formuleren van aandachtspunten, waarbij de toetsing in cassatie sterk wordt gekleurd door de precieze bewijsvoering van de feitenrechter, waaronder begrepen een eventuele op het medeplegen toegesneden nadere motivering. Het beslissingskader kan, met begrippen die niet steeds precies van elkaar af te grenzen zijn, niet anders dan globaal zijn. In concrete zaken kan een en ander leiden tot een moeilijke afweging bij de beantwoording van de vraag of sprake is van medeplegen. Daaraan valt niet te ontkomen omdat er altijd zogenoemde grensgevallen zullen zijn. Dat geldt in vergelijkbare zin indien het medeplegen een bestanddeel vormt van de delictsomschrijving, zoals art. 141 Sr. De rechter zal dan moeten beoordelen of sprake is van nauwe en bewuste samenwerking ten aanzien van het openlijk plegen van geweld tegen personen of goederen. Daarbij kan van belang zijn dat openlijke geweldpleging in vereniging zich, gelet op de aard van het delict, in verschillende vormen kan voordoen. Er kan sprake zijn van evident nauw en bewust samenwerken, maar deze strafbaarstelling is mede toepasselijk op openlijk geweld dat bestaat uit een meer diffuus samenstel van uiteenlopende, tegen personen of goederen gerichte geweldshandelingen en dat plaatsvindt binnen een ongestructureerd, mogelijk spontaan samenwerkingsverband met een eigen – soms moeilijk doorzichtige – dynamiek. De voor medeplegen vereiste nauwe en bewuste samenwerking kan dus zeker ook bij dit delict verschillende verschijningsvormen hebben.

[Sr art. 47, 141]

Zie voor de volledige uitspraak *NbSr* 2016/153 (afl. 9), www.sdujurisprudentie.nl (incl. noot) en *OpMaat Strafrecht* (incl. noot).

153

Hoge Raad
5 juli 2016, nr. 2625.15 J,
ECLI:NL:HR:2016:1320
(Mrs. Van Dorst, De Hullu, Buruma, Van den Brink, Borgers)
[Cassatie van Gerechtshof Den Haag]
Noot mr. dr. J.S. Nan

De kwalificatie medeplegen vereist dat sprake is van nauwe en bewuste samenwerking. Dat

NOOT

1. Dat standaard- of overzichtsarresten soms toch nog allerlei vragen oproepen heeft de Hoge Raad aan den lijve moeten ondervinden ten aanzien van het leerstuk medeplegen. In het standaardarrest van HR 2 december 2014, *NbSr Geannoteerd* 2015/24, m.nt. J.S. Nan, dacht de Hoge Raad de praktijk ter wille te zijn door 'enige aandachtspunten' te formuleren (hoewel algemene regels niet konden worden gegeven). Kort hierop volgden echter nog eens drie arresten ter verduidelijking van het overzichtsarrest, op verzoek van het parket van de Hoge Raad (HR 24 maart 2015, *NbSr Geannoteerd* 2015/99, 100 en 101, m.nt. J.S. Nan). Op 5 juli 2016 werd nog eens een serie arresten geweest waarin met name de casuïstische aard van het leerstuk werd benadrukt (zie onder meer HR 5 juli 2016, ECLI:NL:HR:2016:1315, en de gezamenlijke conclusie van Advocaten-Generaal Spronken en Hofstee, ECLI:NL:PHR:2016:233). Ten aanzien van de verhouding tussen medeplegen als algemeen leerstuk (art. 47 Sr) en het in vereniging plegen van geweld (art. 141 Sr), blonk de handreiking van de Hoge Raad uiteindelijk niet bepaald uit in helderheid.

2. In *NbSr* 2015/24 overwoog de Hoge Raad immers dat de kwalificatie medeplegen slechts dan gerechtvaardigd is als de bewezen verklaarde – intellectuele en/of materiële – bijdrage aan het delict van de verdachte van voldoende gewicht is. Dat zou ook gelden 'in vergelijkbare zin' als het medeplegen bijvoorbeeld in de vorm van 'in vereniging' een bestanddeel vormt van de delictomschrijving. Bij art. 141 Sr is dat het geval, zodat mocht worden aangenomen dat voor het in vereniging plegen van geweld net als voor medeplegen sprake moest zijn van een nauwe en bewuste samenwerking. De Hoge Raad overwoog namelijk dat medeplegen de vorm kan krijgen van 'in vereniging' (net als van 'tezamen en in vereniging' overigens, zie daarvoor art. 311 en 312 Sr). In *NbSr* 2015/100 werd door de Hoge Raad nog eens herhaald dat medeplegen de verschijningsvorm van in vereniging kon krijgen en dat moest worden gekeken of de verdachte een bijdrage van voldoende gewicht aan het delict had geleverd.

3. Het was dan ook niet voor niets dat Advocaat-Generaal Hartevelde in zijn conclusie (ECLI:NL:PHR:2015:2056) voor HR 13 oktober 2015, *NbSr Geannoteerd* 2015/263, m.nt. J.S. Nan, van mening was dat ook voor het in vereniging plegen van geweld een nauwe en bewuste samenwerking was vereist en dat het hof dit had miskend. De Hoge Raad liet de beslissing van het hof evenwel in stand en ging niet expliciet in op dat punt. Hij greep terug op de oude jurisprudentie die specifiek betrekking had op art. 141 Sr (HR 11 november 2003, *NbSr* 2003/430). De betrokkene moest nog steeds een voldoende significante of wezenlijke bijdrage leveren aan het geweld, zij het dat deze bijdrage zelf niet van gewelddadige aard behoeft te zijn. Daarbij werd nog wel overwogen dat door de verdachte een intellectuele en/of materiële bijdrage aan het delict moest worden geleverd van voldoende gewicht, onder verwijzing naar *NbSr* 2015/100. Hieruit kon volgens mij worden afgeleid dat voor het in vereniging plegen van geweld als bedoeld in art. 141 Sr, volgens de Hoge Raad niet als overkoepelende eis geldt de nauwe en bewuste samenwerking die wel geldt voor art. 47 Sr. Vereist was een voldoende significante of wezenlijke bijdrage aan het geweld (die niet van gewelddadige aard hoefde te zijn), waarbij uiteindelijk moest worden geoordeeld of die bijdrage van voldoende gewicht was.

4. Aldus is vervolgens niet verwonderlijk dat advocaat-generaal Knigge in de onderhavige zaak concludeert dat voor art. 141 Sr een bijdrage van voldoende gewicht aan het delict moet worden geleverd, maar dat geen sprake hoeft te zijn van een nauwe en bewuste samenwerking (ECLI:NL:PHR:2016:587, mede onder verwijzing naar een eerdere conclusie van zijn hand, ECLI:NL:PHR:2013:89). Omdat dit nog niet expliciet door de Hoge Raad was bepaald en er kennelijk verwarring over was, kwam het hem wenselijk voor dat de Hoge Raad deze zaak zou aangrijpen om zijn opvatting op dat punt te verduidelijken.

5. Dat heeft de Hoge Raad nu gedaan. Expliciet overweegt de Hoge Raad in deze zaak dat ten aanzien van art. 141 Sr de rechter (toch) zal moeten beoordelen of sprake is van een nauwe en bewuste samenwerking ten aanzien van het

openlijk plegen van geweld tegen personen of goederen. Hoewel de Hoge Raad de overkoepelende maatstaf voor medeplegen ex art. 47 Sr gelijkstelt aan het in vereniging plegen van geweld tegen personen of goederen van art. 141 Sr, is de uitwerking van een nauwe en bewuste samenwerking en de submaatstaf van een bijdrage van voldoende gewicht, niet steeds gelijk. De aard van het delict openlijke geweldpleging maakt volgens de Hoge Raad namelijk dat sprake kan zijn van een eigen dynamiek die soms moeilijk doorzichtig is. Hij merkt op dat het vereiste nauwe en bewuste samenwerken verschillende verschijningsvormen kan hebben. Een bijdrage van voldoende gewicht kan onder omstandigheden ook geheel of ten dele bestaan uit het verrichten van op zichzelf niet-gewelddadige handelingen. Daarbij geldt uiteindelijk toch hetzelfde criterium, anders dan met name *NbSr* 2015/263 deed vermoeden (hierover ook P.A.M. Mevis in zijn noot, *NJ* 2015/451).

6. De Hoge Raad heeft nu uiteindelijk de verhouding tussen art. 47 en art. 141 Sr uiteengezet en het overkoepelende criterium gelijkgetrokken. Het is gek dat de Hoge Raad hierover ruim anderhalf jaar verwarring heeft laten bestaan. Inhoudelijk is overigens geen sprake van een koerswijziging ten aanzien van art. 141 Sr, omdat de benodigde bijdrage nog steeds ook geheel of ten dele kan bestaan uit het verrichten van op zichzelf niet-gewelddadige handelingen. Voor de verdachte in deze zaak maakt het voorgaande al helemaal niet uit. Uit het bewijs kon immers blijken dat hij een van diegenen was die op het slachtoffer hebben ingetrapt. Daarmee heeft hij aldus nauw en bewust samengewerkt met zijn mededaders. Zijn bijdrage was van voldoende gewicht om te kunnen spreken van het in vereniging plegen van het bewezen verklaarde geweld. De bijdrage is probleemloos ook te bestempelen als wezenlijk of voldoende significant, zoals voorheen was vereist.

J.S. Nan